

HDO BY NÁM ROZKÁZAL, TEMU BYCH HUKÁZAL CESTU ZE VRÁT... SOUČASNÉ FOLKLORNÍ SOUBORY NA CHODSKU

Marta Ulrychová

Stojí za povšimnutí, že v jakékoliv etnografické rajonizaci českých zemí je jako první zmiňováno Chodsko (Kramařík 1966: 88–89; Vařeka – Maur 2004: 16–20). Příčin je hned několik. V historii našeho národopisu byla období, kdy byla tato oblast pokládána za nejrázovitější, a to vzhledem ke způsobu, jakým byla vedena chodská pře s vrchností zpopularizovaná roku 1884 Jiráskovými *Psohlavci*.¹ Zatímco dnes bychom hovořili nejspíš o konzervatismu, spisovatelka Božena Němcová byla v polovině 19. století odvážnější – shledala, že na Chodsku panuje „*dosti zaostalosti*“ (Viktora 2009: 582). Dalším důvodem prvenství Chodska je skutečnost, že stran informací lze z čeho čerpat – Božena Němcová,² Georg Leopold Weisel,³ Karel Jaromír Erben,⁴ Čeněk Holas,⁵ Ludvík Kuba,⁶

1. Alois Jirásek (1851–1930) podnikl na Chodsko v letech 1882 studijní cestu. Neměl k dispozici ani archiv v Koutě na Šumavě (rodový archiv Lamingenů, později Stadionů), ani materiály s Janem Sladkým Kozinou uložené ve Vídni. „*Fabulační dotváření a morální patos tu převažují nad věrohodností a strážlivostí historické reality.*“ (Viktora 2005: 582–583)
2. Božena Němcová (1820–1862) žila v letech 1845–1847 v Domažlicích, v letech 1847–1848 ve Všerubech. Zde sestavovala *Obrazy z okolí domažlického* (1946), vznikly zde také její první beletrizované pohádky a beletristické prvotiny (Viktora 2005: 582).
3. Georg Leopold Weisel (původně Joachim Löbl Weisel, 1804–1873), lékař židovského původu, působil ve Všerubech, kde se seznámil s manželi Němcovými. Materiál etnografického charakteru uveřejnil ve studii *Aus dem Neumarker Landestor / Ze Všerubské brány* (1864). Bádal v koutském archivu, kde objevil materiály o při Chodů s Wolfem Maximilianem z Lamingen a Albenreuthu. Jako první (bez fantazijních dodatků) tak upozornil na tuto problematiku ve studii *Chodenprozess / Chodská pře* (Viktora 2005: 582).
4. Karel Jaromír Erben (1811–1870) pobýval na Chodsku v letech 1842, 1844, 1866 a 1868. Sbíral zde písňový materiál, pohádky, pověrečné povídky, z materiální kultury si všiml lidového oděvu (Ulrychová 2005: 635).
5. Čeněk Holas (1855–1939) sbíral na Chodsku písňový a taneční materiál. V letech 1908–1910 ho zařadil do své sbírky *České národní písně a tance I.–VI.*
6. Ludvík Kuba (1863–1856) podnikl studijní cestu na Chodsko v květnu roku 1893. Během jediného měsíce se mu zde podařilo zapsat 592 písní včetně variant a 60 partitur lidové hudby (Thořová 1995: 5).

Otakar Zich,⁷ Jindřich Šimon Baar,⁸ Jan František Hruška,⁹ Jan Vrba,¹⁰ Josef Blau,¹¹ Jindřich Jindřich,¹² Jiří Kajer,¹³ Jaroslav Kramařík,¹⁴ Eduard Maur,¹⁵ Vladimír Baier,¹⁶ Marie Korandová,¹⁷ Iva Kumperová,¹⁸ to jsou

7. Otakar Zich (1879–1934) působil přechodně na domažlickém gymnáziu. Zabýval se tanci s proměnlivým taktem a tancem „do kolečka“. Své studie uveřejnil v roce 1916 v Národopisném věstníku Československém a v letech 1906–1910 v časopise Český lid (Tyllner 1989: 147–148). V roce 1909 na Chodsku pořídil fonografické záznamy lidové hudby (Thořová 1992: 4).
8. Jindřich Šimon Baar (1869–1925), rodák z Klenčí pod Čerchovem, působil jako kněz na Přimdě, ve Spáleném Poříčí, v Klobukách u Slaného a v Ořechu u Prahy. Psal romány (*Cestou křížovou, Paní komisarka, Osmatřicátníci, Lúsy* aj.), drobnější prózy (*Skřivánek, Holoubek, Pro kravičku, Hanče* aj.), věnoval se i sběru folklorního materiálu, z něhož vytěžil k prózám *Naše pohádky* a *Chodské povídky a pohádky*. Rukopisné zápisy písnových textů dal k dispozici mladému Jindřichu Jindřichovi (Viktora 2005: 584–585; Ulrychová 2005: 637–638).
9. Jan František Hruška (1865–1937), rodák z Pece pod Čerchovem, filolog, spisovatel, sběratel, Baarův bratranec. Je autorem *Dialektického slovníku chodského* (1905) a řady drobných próz publikovaných zprvu časopisecky v Českém lidu, později i knižně, např. *Na hyjtě, Nové chodské bajky* (Ulrychová 2005: 637).
10. Jan Vrba (1889–1961), narozený v Klenčí pod Čerchovem, profesí lesník, Baarův bratranec. Psal romány z venkovského prostředí (*Boží mlýny, Beranuc dvůr, Soumrak Hadlasuc rodu, Zbytkový statek* aj.), ale také romány historické (*Chodské rebelie*). Je také autorem drobnějších próz s přírodní tematikou (Viktora 2005: 585–586).
11. Josef Blau (1872–1960), rodák z Nýrska na Šumavě, švagr Jindřicha Jindřicha, je jedním z největších německy píšících etnografů Šumavy. Z jeho objemného díla jsou zásadní práce věnovány šumavskému sklářství a domácímu průmyslu. Zabýval se mimo jiné osobností G. L. Weisela. Pro Chodsko mají význam jeho práce týkající se lidového stavitelství, rovněž tak sbírka podmaleb na skle, která je jedním z fondů Muzea Jindřicha Jindřicha (Ulrychová 2014: 70).
12. Jindřich Jindřich (1876–1967), rodák z Klenčí pod Čerchovem, hudební skladatel, klavírista, sborníř, sběratel. V letech 1926–1930 a 1952–1955 publikoval osmidílný *Chodský zpěvník*, v roce 1956 monografii *Chodsko*. Z jeho pozůstalosti byl vydán v roce 2007 *Chodský slovník*.
13. Jiří Kajer (1904–1969), rodák ze Spáleného Poříčí na jižním Plzeňsku, působil na Chodsku jako učitel, ale také jako organizátor národopisného dění, dudák a národopisný badatel. Psal drobné prózy, je autorem pohádkových sbírek *Chodské pohádky, Vod hu nás, Horské kvítí, Jirka dudák* (Ulrychová 2005: 639).
14. Jaroslav Kramařík (1923–1974), etnograf a folklorista. Z děl věnovaných Chodsku má zásadní význam publikace *Kozina a Lomikar v chodské lidové tradici* z roku 1972.
15. Eduard Maur (*1937), plzeňský rodák, přední český historik. Ve vztahu k Chodsku se zabýval problematikou tzv. chodských pří. V roce 1989 byla vydána jeho publikace *Kozina a Lomikar*.
16. Vladimír Baier (1932–2010), rodák z Domažlic, v letech 1976–1990 ředitel tamějšího Muzea Chodska, klarinetista, člen řady chodských souborů a muzik, sběratel, aranžér, znalec problematiky lidové instrumentální hry na Chodsku, autor mnoha publikací

jen namátkově vybraná jména, od nichž se odvíjejí další pokračovatelé. Za všechny uvedu zejména Věru Thořovou,¹⁹ Josefa Nejdla ml.,²⁰ Josefa Kuneše²¹ a Kamila Jindřicha²².

Jelikož se občas nezříkáme ani romantizujících představ, pak zde pro jistou výjimečnost Chodska máme hned několik teorií o původu antropologicky výrazného typu, situujících jeho původ tu na Slovensko, tu do středních Uher, na Valašsko, na Balkán, do Ruska, či naopak do oblasti naabských Srbů (Maur – Vařeka 2004: 17).

Domnívám se, že většina z výše uvedených osobností by se asi shodla na zásadní věci, a sice na potížích, které se jim stavěly do cesty při sběru materiálu, dnešními slovy řečeno, při jejich terénním výzkumu. O Němcové byla již zmínka. Doplňme, že pobyt manželů Němcových v Domažlicích znepríjemnila „kočičina“²³ sehraná pod jejich okny

- (*Lidová muzika dudácká na Domažlicku, Daremný písničky, Muzikantské vzpomínky, Úsměvy z kraje pod Čerchovem* aj.). Pro encyklopedii *Český les* napsal přehledovou kapitolu *Dudácká hudba a zpěváci na Domažlicku*. Nashromáždil velké množství materiálu folklorní povahy, který – dosud nezpracovaný – je uložen v Muzeu Chodska.
17. Marie Korandová (*1936), plzeňská rodačka, věnovala Chodsku nejprve drobné prózy *Zahrada pod kulatou věží* (1999), *Stráž. Nejmenší privilegovaná ves domažlických Chodů* (2001), později sbírky prozaického folkloru *Pročpohádky* (2003), *Chodské pověsti a legendy* (2004), *Chodové v pověstech* (2006), dále romány *Všerubský doktor se vrací* (2009) a *Evropan z Domažlic* (2010).
  18. Iva Kumperová (1944–2010), ředitelka Muzea Chodska v letech 1994–2001, se zabývala problematikou lidového oděvu, stravy a podmaleb na skle. Z mnoha svých zápisů vydala vlastním nákladem v roce 2010 publikaci *Chodské kroje*.
  19. Věra Thořová (*1936), přední česká folkloristka, se věnovala Chodsku již od poloviny 60. let. V 90. letech veřejnosti zpřístupnila část sběrů Ludvíka Kuby.
  20. Josef Nejdla ml. (*1971), rodák z Domažlic, od roku 2001 ředitel Muzea Chodska, zpěvák, tanečník, jednatel Chodského souboru Mrákov. Věnuje se zejména problematice lidového oděvu a lidové stravy.
  21. Josef Kuneš (*1979), narozený v Domažlicích, ředitel tamější Základní umělecké školy Jindřicha Jindřicha, dudák, zpěvák, aranžér, organizátor dění v oblasti folklorního hnutí.
  22. Kamil Jindřich (*1973), domažlický rodák, praprasynovec Jindřicha Jindřicha, učitel, zpěvák, organizátor folklorního dění, od roku 2004 ředitel Městského kulturního střediska v Domažlicích. Po jeho nástupu do funkce nastala zásadní kvalitativní změna v programu Chodských slavností.
  23. Z něm. *der Katzenjammer (kocovina)* nebo *die Katzenmusik (kočičina)*. Zde míněno zparodizované noční dostaveníčko pod okny neoblíbené osoby, které rozpustilici „zahráli“ na komické hartusící předměty. Např. v *Pražském oslu* se o ní v roce 1848 (č. 7, s. 56) zmiňuje Josef Kajetán Tyl (srov. Strejček 1934).

na domažlickém náměstí (Korandová 2009: 79), jakož i později – v době jejich všerubského pobytu – inzultace ze strany klenečských sedláků v době Němcovy neúspěšné kandidatury do zemského sněmu v revolučním roce 1848 (Korandová 2009: 140). Snadno si pak domyslet, že obraz „paní komisarky“ z pera Jindřicha Šimona Baara je stejně tak zidealizovaný jako obraz jejich informátorů.

Lépe se však nevedlo ani tamějším rodákům – Baar se s výjimkou *Chodské trilogie* ve svých povídkách raději přiklonil k fiktivním jménům a pomístným názvům, rovněž tak jeho bratranec Jan Vrba v podnětné románové trilogii odkrývající sociální poměry na Domažlicku nazvané *Soumrak Hadlasuc rodu* (1929). Ostatně reakce posluchačů při Baarově projevu v Draženově prý byla patrně jednou z příčin jeho předčasného skonu.²⁴

Mistr Jindřich Jindřich se v řadě případů raději opíral o pomoc mnoha dam, nejčastěji učitelek na místních školách. Jako příklad jeho metody uvádím sestavování slovníku chodského nářečí, k jehož finální podobě mohlo dojít jen díky pilnosti sběratelek a trpělivosti domažlického profesora češtiny Josefa Kotala.²⁵

Posuneme-li se pouze o několik let dopředu, stejné dojmy mně osobně sdělila i dlouholetá pracovnice Muzea Chodska, znalkyně chodského kroje Iva Kumperová („často mně byl dáván najevo můj nepatřičný pražský původ“²⁶) či současný ředitel Muzea Chodska Josef Nejd ml. z Mrákova, který se prý o Chodsku nejvíce dozvěděl „nikoliv jako badatel, ale jako listonoš“, tedy z hlediska profese vykonávané brigádně v době svých studií.²⁷

O nerovném postavení své matky, přivdané do Draženova, mně vyprávěl i Štěpán Sladký, potomek Kozinova rodu.²⁸ Jako echo všech strastí znělo potupné slovo *náplava* (tedy člověk původem odjinud), mně důvěrně známé i z Plzeňska, pouze s tím rozdílem, že jeho dosah je na Chodsku výrazně kratší – ze sta kilometrů v Plzni na pouhou desetinu.

24. Z rozhovoru s Marií Korandovou z června 2010.

25. Z rozhovoru s Kotalovou dcerou Blankou Psutkovou v roce 2008.

26. Z telefonického rozhovoru s Ivou Kumperovou v roce 2007.

27. Z telefonického rozhovoru s Josefem Nejdlem ml. z dubna 2015.

28. Z rozhovoru se Štěpánem Sladkým v roce 2000.

Nedůvěřivost vůči „cizincům“, jak např. v Postřekově nazývají každého, kdo se přijede podívat na masopust, je také jeden z podstatných důvodů, proč se – až na čestné výjimky – v poválečném vývoji na Chodsku neuskutečnily žádné plošně prováděné etnografické výzkumy, studentské exkurze nevyjímaje. „*Doslova před námi zavírali vrata, tvářili se výhružně, zkrátka nechtěli s námi nic mít*“ – takové dojmy mi sdělil v 80. letech můj spolužák na Filozofické fakultě UK v Praze, který se podobného pokusu o výzkum zúčastnil. Jestliže někdo na Chodsku přece jen jisté sympatie získá, pak si na ně musí trpělivě počkat mnoho let. Ale i tak je to víceméně náhoda, šťastná okolnost či dobrá práce „tlumočnicka“, tedy zprostředkující osoby. Anebo, dodejme, je dotýčný „*oklamán pozlátkem*“, jak trefně poznamenal ředitel Muzea Chodska J. Nejdml ml., neboť „*k badateli se stejně pravdivé informace nedostanou, vystaví se jen to, co je pěkné.*“²⁹

Vraťme se však k tématu – ke scénickému pěstování folkloru v podání folklorních souborů, hudebních kapel různého počtu a seskupení či jednotlivců.

Pomineme-li muziky vzniklé k příležitostnému hraní, pak nejstarším folklorním souborem je zcela určitě **Národopisný soubor Postřekov**,³⁰ založený roku 1933 s posláním uchovat hodnoty hudebního a tanečního folkloru horního Chodska. Jeho členové pokládají zejména svůj taneční a zpěvní projev za nejautentičtější a těžko snášejí jakoukoliv imitaci v podobě tzv. tanečních pásem z Chodska v provedení souborů z jiných míst republiky. Také hudebníci se snaží zachovat obsazení malé selské muziky (dudy, housle, Es klarinet), hrají však také v obsazení tzv. čtyřky (dudy, housle, Es a B klarinet) a velké selské muziky, tj. s kontrabasem, B klarinetem a houslovými kontry. Ve zvykoslovných pásmech (svatba, masopust) vystupují zpěváci a tanečníci všech věkových kategorií. Přesto zde v průběhu posledních deseti let došlo k výrazné generační proměně – staří „legendární“ členové souboru náležející k silné poválečné generaci odešli a na jejich místo nastoupili jejich potomci. Stran programu

29. Z telefonického rozhovoru s Josefem Nejdlem ml. z dubna 2015.

30. Podrobnější informace o historii jednotlivých chodských folklorních muzik a souborů viz příslušná hesla v publikaci *Od folkloru k folklorismu. Slovník folklorního hnutí v Čechách* (Vondrušková 2000).

*Národopisný soubor Postřekov
na Chodských slavnostech
v Domažlicích.
Foto Václav Hruška, nedat.
Fotoarchiv Muzea Chodska*

Postřekovští zachovávají podobnou strukturu jako předešlá generace. Zajíždí-li soubor do nejbližšího okolí, pak se pohybuje se všemi svými potomky, včetně kojenců vždy oblečených do kroje, prý proto, „*aby se nakazili*“.³¹ Podobně jako většina folklorních souborů i Národopisný soubor Postřekov má svou dětskou odnož. V místě soubor nepořádá žádná setkání tanečníků či muzik, veškerá domácí aktivita se vybíjí v mohutném masopustu trvajícím šest dnů, na jehož programu mají členové souboru lví podíl, nikoliv však zásadní.

Zůstaneme na horním Chodsku a přesuneme se do 2 km vzdáleného Klenčí pod Čerchovem, kterému byl jako jedině z jedenácti chodských privilegovaných obcí udělen status městyse. V 80. letech zde vzniklo těleso **Haltravan**, diametrálně odlišné od postřekovského. Jeho iniciátory byli dva zpěváci – klenečský rodák Oldřich Heindl a Albert Švec, Moravan z Přerova, do Klenčí přiznžený. Původní duo se

31. Z rozhovoru s Petrem Buršíkem v Klatovech z června 2008.

*Pěvecký sbor Haltravan na festivalu Výhledy v Klenčí pod Čerchovem, nedat.
Fotoarchiv Muzea Chodska*

rozrostlo do počtu asi deseti mužů. Po smrti obou iniciátorů kolektiv v současnosti vede Jan Holoubek. Haltravan působí jako pěvecký sbor, jehož členové se za zvuku Holoubkových dud sami doprovázejí na specifické nástroje – fanfrnochy, zvonečky dřívě zdobící *vochčičky*,³² selské nářadí a mohutné hole, s nimiž prý se „*mladí prali a starí podpírali*“.³³ Svůj repertoár čerpají z tradičního místního písňového fondu. Na otázku po motivaci vzniku souboru mi byl udán důvod úniku do místního hostince „U Psutků“ za účelem pravidelné páteční zkoušky.³⁴ Na druhé straně je Haltravan velmi agilní – jeho zásluhou se s podporou městyse o prvním červencovém víkendu na klenečské „Staré poště“ pořádá festival **Výhledy**, kam jsou pravidelně zvány folklorní soubory z Moravy a Bavorska.

Čelným představitelem uchovávajícím folklor tzv. dolního Chodska je **Chodský soubor Mrákov**. Vznikl v roce 1961, tedy za zcela jiných podmínek než Národopisný soubor Postřekov. I on je ve svém projevu

32. V chodském dialektu ovce.

33. Z rozhovoru se členy folklorního souboru Haltravan vedeného Evou Hajšman Absolonovou, Klenčí pod Čerchovem 2008.

34. Z telefonického rozhovoru s Janem Holoubkem z dubna 2015.

*Chodský soubor Mrákov na Chodských slavnostech. Foto Václav Hruška 2010.
Fotoarchiv Muzea Chodska*

konzervativní, tj. méně přístupný jevištním stylizacím. Autenticita se projevuje nejen na pódiu, ale i v programové skladbě profilových CD. Jeden z posledních zvukových nosičů vznikl v roce 2008 jako živá nahrávka koled v mrákovském kostele. Tento luxus si soubor Mrákov mohl dovolit díky silné pěvecké složce a výtečné dudácké hudbě založené v roce 1978 a hrající ve složení dvoje dudy, Es a B klarinet, 1. a 2. housle a kontrabas. V této muzice se vystřídala celá plejáda výtečných muzikantů, např. klarinetista Václav Kupilík ze Spáňova (1946–2001) či dudák Vlastimil Dřímál (1961–2014). Souboru Mrákov bývá ortodoxními členy folklorního hnutí často vyčítána hra na heligónky, která je naopak při jejich vystoupení mimo region vítána.³⁵ Podobně jako Postřekovští

35. Muzika Chodského souboru Mrákov je pravidelně zvána na *máje* do Sedlce u Starého Plzně, kde se ujímá jak náročného dopoledního zvaní, tak i odpolední taneční zábavy na tanečním parketu před místní hasičskou zbrojnicí a hasičským muzeem.

*Děvčata ze souboru Mráček
na Chodských slavnostech.
Foto Marie Johánková 2013*

i Mrákovští putují se svými ratolestmi, které vystupují buď v rámci společného programu, nebo samostatně jako dětský soubor **Mráček**. Podle slov vedoucího Josefa Nejdla st.³⁶ si soubor neklade vysoké cíle, tedy upřednostňuje společná setkávání před sbíráním vavřínů z celostátních přehlídek. Spolu se souborem byla založena v roce 1962 i jednodenní přehlídka chodských souborů **Mrákovská hyjta**³⁷ pořádaná v sobotu v době konání **Chodských slavností**, konaných od roku 1955 a navazujících na tradici pouti, pořádané na Veselé hoře u kostelíku sv. Vavřince. Důvod je jednoduchý – také Mrákov má kostel zasvěcený sv. Vavřinci.

Zbývá nám alespoň okrajově se zmínit o domažlických folklorních tělesech, zejména o legendární **Konrádyho dudácké muzice**, působící od roku 1955 a známé bohatou diskografií i mnohými rozhlasovými

36. Josef Nejdla st. (*1941) – rodák z Mrákova, vedoucí Chodského souboru Mrákov, lidový vypravěč, organizátor folklorního dění.

37. V chodském nářečí beseda, návštěva.

snímky, jakož i o výrazně mladší **Domažlické dudácké muzice** (vznikla v roce 1994). V druhém případě se jedná o kapelu, jejímž členům se dostalo nejvyššího hudebního vzdělání. A zpěvák Kamil Jindřich a dudák Josef Kuneš byli v roce 2007 na MFF Strážnice oceněni titulem laureát festivalu.

Bohužel nezbyvá čas zmínit se o jednotlivcích, např. „králi chodských zpěváků“ **Jaromíru Horákovi** (1912–1982), **Věře Rozsypalové-Bláhové** (1941–2010), přeštickém rodáku **Václavu Švíkovi** (*1946) či menších pěveckých seskupeních, z nichž na Chodsku bylo a stále je nejoblíbenější duo, ať již sourozenecké (**Marie Freiová a Jana Hojdová**),³⁸ manželské (**Jiří a Hana Kapicovi**) nebo souborové (**Kamil Jindřich a Josef Kuneš**). Ostatně jejich portréty trefně vykreslil dudák, rozhlasový redaktor Zdeněk Bláha v útlé knize *Nezapomenutelné postavy chodského folklóru* (1999).

Co má většina uvedených souborů společného?

1. Soustavnou péči o kroj. Každý exemplář je originál, v podstatě neexistuje jeho souborová varianta. I ty nejodlehčenější verze – *flámišky*,³⁹ *rozplášenky*,⁴⁰ *rukávečky*,⁴¹ určené k tanci, jsou uchovávány po několik generací a doplňovány novými součástkami tam, kde jsou tyto shledány jako neupotřebitelné. Na dolním Chodsku vyhlášené *šedličky*,⁴² na horním pak *šičky* se mají v tomto směru co ohánět. Kdo je „náplava“ a chce chodit do souboru, musí si krojové varianty pořídit.

2. Jistou nedůvěrou vůči pěstitelům folkloru, instruktorům tance či muzik přicházejících odjinud, pokud tito nejsou skutečnými znalci prostředí. Jednohlasně by se dala formulovat větou: Sami nejlépe víme, jak co tančit a hrát. Věří se pouze tomu, co naučili rodiče, kmotřenci vyhlášení tanečníci, muzikanti, anebo pan učitel.

38. Zpěvačky vystupují jako sestry Kuželkovy.

39. Jednoduchý a levný oděv složený z jupky a sukně, na dolním Chodsku oblíbený od druhé poloviny 19. století (Kumperová 2010: 21–22).

40. Výraz používaný na horním Chodsku pro jupku. Liší se od ní menší zdobností v použití port, délkou, absencí stojatého límečku a mužským zapínáním (Kumperová 2010: 44).

41. Současný výraz pro ženský kroj, používaný zejména na dolním Chodsku, sestávající se z *kanduše* (sukně spojené se živůtkem), *fěrtochu* (zástěry) a bílé košilky s mírně řasenými krátkými rukávy (na horním Chodsku *rukávece*).

42. V chodském dialektu švadleny.

3. Solidaritu. Nabízí se totiž otázka, zda při velkém množství interpretů si tito, podobně jako v jiných regionech, vzájemně nekonkurují, jeden před druhým nepřehánějí, ale také zda se nepomlouvají, popřípadě jeden na druhého nevráží. V této souvislosti jsem dostala různé odpovědi, většinou se však dotazovaní snažili rivalitu popřít či zahladit. „*Má to spíše podobu vzájemného a uměle vyvolaného přátelského pošťuchování.*“⁴³ Jiný hlas: „*Sobotní klenotnicový pořad při Chodských slavnostech má pro nás zejména význam společného setkání, za pódiem si sdělíme, co se během roku přihodilo. V tomto směru pak pokračujeme Na sudech pod Chodským hradem.*“⁴⁴ Sledujeme-li pozorně program Chodských slavností konaných uprostřed srpna na svátek sv. Vavřince, které jsou pro všechny folklorní soubory a další interprety vrcholnou událostí, vidíme, že domácí kolektivy ho dokážou naplnit měrou vrchovatou, ba dokonce během sobotního dopoledne si ještě stihnou „odskočit“ na Mrákovskou hyjtu, k čemuž je zavazuje Vavřinec jako patron tamějšího kostela. Konečně sílu a solidaritu souborů z Chodska mohlo pocítit na přelomu tisíciletí i Folklorní sdružení České republiky, kdy všichni členové folklorních souborů Chodska jako jeden muž vystoupili z jeho řad, aby tak při přísloušné chodské finanční obezřetnosti naplnili slova písně, která jsem si vytkla jako název svého příspěvku:

*Nikdo nám nebude za naše peníze,
nikdo nám nebude rozkazovat.
Hdo by nám rozkázal,
temu bych hukázal,
temu bych hukázal cestu ze vrát.*⁴⁵

Protože pošťuchování bylo z mé strany už dost, skončila bych tím, co na chodských folklorních souborech naopak nejvíce obdivuji. Úctu k tradici, samostatnost, smysl pro humor, rychlost, obezřetnost, obrovské

43. Muž, 40 let.

44. Muž, 44 let.

45. Z repertoáru Domažlické dudácké muziky.

46. O tom jsem se několikrát přesvědčila zejm. na Mezinárodním folklorním festivalu v Klatovech. V prvním červencovém víkendu Klatovy tradičně trpí přivalovými dešti. Při podobném náporu osvědčil obdivuhodnou výdrž soubor Mrákov, o den později i děti z Mráčku. Následné nedělní odpoledne zajistila program svým improvizovaným vystoupením v tělocvičně místní sokolovny dudácká hudba vedená V. Dřímalem.

Pout' u sv. Vavřinečku, Veselá hora u Domažlic, nedat. Fotoarchiv muzea Chodska

nasazení, nezdolnost, což souvisí s psychickou a fyzickou výdrží, s níž dokážou odolávat vnějším podmínkám. Spustíte z oblohy prudký déšť, ostatní členové folklorních souborů nebo folklorního hnutí budou před ním prchat do úkrytu, zatímco muzikanti, zpěváci a tanečníci z Chodska ze svého místa neustoupí ani o krok.⁴⁶

Literatura:

- BAIER, Vladimír 2005: Dudácká hudba a zpěváci na Domažlicku. In: DUDÁK, Vladislav (ed.): *Český les*. Praha: Baset, s. 641–648.
- BLÁHA, Zdeněk 1999: *Nezapomenutelné postavy chodského folkloru*, Domažlice: Městské kulturní středisko.
- KORANDOVÁ, Marie 2009: *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: Pressfil.
- KRAMAŘÍK, Jaroslav 1966: Několik myšlenek k otázce národopisných oblastí. In: FROLEC, Václav – HOLÝ, Dušan – TOMEŠ, Josef (eds.): *Strážnice 1946–1965*. Brno: Blok, s. 85–94.
- KUBA, Ludvík 2009: *Lidové písně z Chodska*. Uspořádala a zpracovala Věra Thořová. Praha: Ústav pro etnografi a folkloristiku ČSAV.

- KUMPEROVÁ, Iva 2010: *Chodské kroje*. [B.m.]: vl. nákl.
- STREJČEK, Ferdinand 1934: „Kocovina.“ *Naše řeč* [online] [cit. 11. 11 2015]. Dostupné z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2744>>.
- THOŘOVÁ, Věra 1992: *Lidová zpěvnost na Chodsku*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.
- TYLLNER, Lubomír 1989: *Úvod do studia lidové písně*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích.
- ULRYCHOVÁ, Marta 2014: Josef Blau a literatura. In: ŠKORPIL, Pavel – VELKOBORSKÝ, Karel (eds.): *2013 – Rok Josefa Blaua. Připomínky literárních osobností města Nýrska*. Nýrsko: Muzeum Královského hvozdu, s. 70–80.
- ULRYCHOVÁ, Marta: Prozaický folklor na Chodsku. In: DUDÁK, Vladislav (ed.): *Český les*. Praha: Baset, s. 635–640.
- VĀŘEKA, Josef – MAUR, Eduard 2004: Národopisné oblasti v Čechách. In: WOITSCH, Jiří – BAHENSKÝ, František (eds.): *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, s. 16–20.
- VONDRUŠKOVÁ, Alena (ed.): *Od folkloru k folklorismu. Slovník folklorního hnutí v Čechách*. Strážnice: Ústav lidové kultury.
- VIKTORA, Viktor 2005: Krásná literatura česká a německá. In: DUDÁK, Vladislav (ed.): *Český les*. Praha: Baset, s. 579–588.

“He who would order me, he would be shown the way out of my gate”: Contemporary folklore ensembles in the region of Chodsko

The region of Chodsko (the town of Domažlice and neighbouring communities in Western Bohemia) is one of the most conservative ethnographical areas in the Czech lands. Numerous outstanding personalities of Czech culture were active in the region in the 19th and 20th centuries, including Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Čeněk Holas, Ludvík Kuba, Otakar Zich, František Teplý, Jindřich Šimon Baar, Jan František Hruška, Jan Vrba, and Jindřich Jindřich. Within a limited space, the paper deals with folklore ensembles of the region, neglecting musical bands, individual artists, and many choirs. In search of common features, the author focuses on *Národopisný soubor Postřekov* (established 1933), *Chodský soubor Mrákov* (established 1961), and the male choir *Haltravan* from Klenčí (established in the 1980s). She observes that ensembles are less prone to stage stylizations; they perform with their own musical bands only (*Haltravan* is an exception to this); and their attempt for authenticity can be seen both in stage presentations and in the content of their profile music albums. They systematically take care of their folk costumes (each item is an original); they are suspicious of keepers of folklore and dance and music instructors who are outsiders; and they keep together internally against external environments. The author has observed and values highly their respect for tradition, sense of humour, speed, prudence, deep involvement, incurable optimism, as well as mental and physical endurance, through which they face external pressures.

Key words: Folklorism; folklore ensemble; authentic and stylized folklore; contemporary folk dress; the region of Chodsko.